

ANDRZEJ PRYBA MSF*

PORADNICTWO MAŁŻEŃSKO-RODZINNE.

PRÓBA KONKRETYCH INICJATYW NA RZECZ RODZINY W OPARCIU O PROGRAM SZKOLENIOWY DLA OŚRODKÓW POLONIJNYCH

Pośród nowych możliwości, jakie pojawiły się w Polsce po roku 1989, jest swobodne przemieszczanie się. Wielu Polaków, korzystając z tej sytuacji, jaka zaistniała i poszukując jednocześnie nowych rozwiązań w swoim życiu, podjęło decyzję o emigracji. Z kraju emigrowały pojedyncze osoby, a niekiedy całe rodziny, by zacząć nowe lepsze życie. Wiele spośród tych osób zdecydowało się na zawarcie związku małżeńskiego w nowym miejscu. Inni pozostawiali swoje rodziny na pewien okres z powodu wyjazdów zarobkowych. To nowe zjawisko wymagało reakcji ze strony Kościoła rzymskokatolickiego w postaci posługi duszpasterskiej. Nadto należy dostrzec też zaangażowanie w to dzieło ludzi świeckich.

W kontekście przywołanego zjawiska na uwagę zasługuje cenna inicjatywa, jaka powstała w Ośrodkach Polonijnych w Niemczech. Z inspiracji dr Grażyny Koszałka, przy wielkim zaangażowaniu Rektora Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech – ks. prałata Stanisława Budynia oraz ks. dra Władysława Szewczyka (autora programu przygotowującego do pracy w poradnictwie rodzinnym), doszło do zainicjowania szkoleń przygotowujących nowe kadry poradnictwa małżeńsko-rodzinnego w ośrodkach duszpasterskich działających w ramach Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech.

Potrzeba tworzenia Centrum Pomocy Rodzinie w ośrodkach polonijnych wydaje się oczywista¹. Fachowej pomocy potrzebują osoby przygotowujące

Dr ANDRZEJ PRYBA MSF – adiunkt Zakładu Teologii Moralnej i Duchowości, Wydział Teologiczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; adres do korespondencji: ul. Wieżowa 2/4; 61-111 Poznań; e-mail: pryba@amu.edu.pl

¹ Elżbieta Sujak w swojej książce pt. *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne* (Katowice: Księgarnia św. Jacka 1988), potwierdza konieczność poradnictwa małżeńsko-rodzinnego, stwierdza-

się do zawarcia małżeństwa, sami małżonkowie, jak również rodzice czy też całe rodziny. Aby jednak można było fachowo pomagać małżonkom i rodzinom, potrzeba przygotowania odpowiednich kadr, a wcześniej programu szkoleniowego, który byłby bazą do realizacji tego zamierzenia.

Niniejszy artykuł jest próbą odpowiedzi na pytania: jak przygotować odpowiednie fachowe kadry doradców życia małżeńsko-rodzinnego?; na co powinno się obecnie zwracać szczególną uwagę w procesie przygotowania kompetentnych doradców; czy inicjatywa, jaka pojawiła się i jest realizowana przez Polską Misję Katolicką w Niemczech w ramach Programu Szkoleniowego w zakresie poradnictwa rodzinnego, stanowi odpowiedź na tak postawione pytania?

1. POTRZEBA PORADNICTWA RODZINNEGO

Człowiek jest istotą społeczną. Żyje w relacji z innymi i nie jest samowystarczalny. Potrzebuje bowiem pomocy innych, ich wiedzy, wsparcia i rady. Zwraca się do tych, do których ma zaufanie. To właśnie zaufanie jest podstawą do tego, by udzielić komuś skutecznej pomocy. Z taką sytuacją spotykamy się w dobrze funkcjonującej rodzinie, gdzie rodzice udzielają wsparcia swoim dzieciom. Nie zawsze jednak najbliżsi, mimo najszczerzych chęci, są w stanie udzielić właściwej pomocy. W wielu sytuacjach istnieje potrzeba profesjonalnej pomocy specjalistycznej. Takiej pomocy winny udzielać poradnie rodzinne².

Rozpoczynając przemyślenia na temat poradnictwa małżeńskiego i rodzinnego czy też związanego z nim działania instytucjonalnego na poziomie poradni, postawmy najpierw pytanie, jak należy rozumieć poradnictwo w ogóle. Według Władysława Szewczyka, teoretyka i praktyka tejsze specjalności, „po-

dając: „Poradnictwo rodzinne jest potrzebą obiektywną, dostrzegalną w skali ogólnospołecznej, ale jest także potrzebą subiektywną wszystkich doznających bolesnych rozterek, szarpiących się w więzach własnej nieumiejętności, czasem na skraju rozpaczy. Potrzeba ta dotyczy nie tylko zagrożonych rozpadem więzi małżeńskiej, ale także wielu tych, którzy chcieliby coś w swoim małżeństwie zmienić lub poprawić, tych, których prócz rozczarowania ogarnia czasem lęk dotyczący przyszłości, tych, którzy chcieliby świadomie uczestniczyć w procesie rozwoju i zbierania doświadczeń, których są na razie biernymi uczestnikami” (s. 18).

² Warto zauważyć, że poradnictwo rodzinne jest ofertą dla ludzi zdrowych, którzy borykają się z różnymi życiowymi problemami (małżeńskimi czy wychowawczymi). Elementy terapeutyczne mogą jednak wystąpić w prośbie o poradnictwo. Zob. S u j a k, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, s. 8.

radnictwo jest osobowym kontaktem pomocnym”³. Oznacza to, że mamy tu do czynienia ze wzajemną relacją, spotkaniem osób (doradca–klient), podczas którego podejmowany jest dialog, rozmowa. Celem takiego spotkania jest pomoc w rozwiązaniu problemu poprzez odpowiednie wskazania w jego rozwiązaniu, jak również wzmocnienie osoby korzystającej z poradnictwa. Dobrym określeniem tej rzeczywistości jest stwierdzenie bazujące na słowach „pomoc” i „porada”. Człowiek korzystający z poradnictwa przychodzi „po-radę” i „po-moc”⁴.

Dokonyuje się to na zasadzie szczerości i otwartości klienta wobec doradcy. Ponadto ważne jest odpowiednie przygotowanie doradcy, aby poszczególne spotkania mogły przynieść pożądany skutek. Powinien on bowiem mieć odpowiednią wiedzę oraz charakteryzować się pewnymi cechami osobowymi: empatią, czyli zdolnością wczuwania się w położenie klienta, jak również rozumieniem jego problemu. Ponadto akceptacja, umiejętność prowadzenia rozmowy oraz udzielania wsparcia i autentyczność, z czym wiąże się prawidłowe funkcjonowanie we własnym życiu. Okazuje się bowiem, że osoby obciążone własnymi problemami, zamiast pomagać innym w rozwiązaniu ich problemów, skupiają się na sobie i swoich problemach, które chcą rozwiązać. Taka sytuacja i postawa doradcy nie sprzyja prawidłowemu funkcjonowaniu poradni⁵. W „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin” spotykamy postulat po-

³ W. S z e w c z y k, *Poradnictwo rodzinne – osobowy kontakt pomocny*, „Homo Dei” 1(1999), s. 52. Stanowisko to jest rozwinięciem artykułu zamieszczonego w „Ateneum Kapłańskim”: W. S z e w c z y k, *Poradnictwo jako kontakt pomocny*, „Ateneum Kapłańskie” 85(1993), s. 67-74. Ks. Szewczyk w innym opracowaniu używa następującego określenia poradnictwa: „[Poradnictwo] „to jedna z form pomagania, w której doradca poprzez słowo (rozmowę) oraz emocjonalne wsparcie ułatwia klientowi rozwiązanie jego problemu”; W. S z e w c z y k, *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, Hannover–Tarnów: Zakład Graficzny „Drukarz” w Tarnowie 2011, s. 40.

⁴ Zob. W. S z e w c z y k, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, [w:] E. Ozorowski (red.), *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa-Łomianki: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie 1999, s. 343.

⁵ Warte przytoczenia w tym miejscu są refleksje E. Sujak, która wskazuje na pewne cechy charakteru doradcy, będące przeszkodą w skutecznej pracy doradczej: stała tendencja do dominowania nad innymi, nadmierna opiekuńczość i przeżywanie własnych rozwiązań jako oczywistych i jedynie właściwych. Podobnie także lękliwość i niepewność w formułowaniu własnego widzenia sprawy, ambiwalencja uczuciowa i niezbyt rzadko występująca tendencja do utożsamiania się z osobą rozmówcy i przyjmowania jego nastawień uczuciowych. Ten ostatni przypadek grozi brakiem obiektywizmu i zdolności zobaczenia przedstawionej sytuacji od strony innego uczestnika konfliktu. Bardzo ważna wydaje się tutaj wyobraźnia psychologiczna, zdolna odczytać z uzyskanego materiału zarówno sytuacje poprzedzające, jak i wybiegająca naprzód w przewidywaniu skutków wynikających zarówno z aktualnych postaw, jak i oczekiwanych po

twierdzący wcześniejsze wskazania. Postulat ten odnosi się do kompetentnego poradnictwa rodzinnego, łączącego fachowość doradców z „osobistym świadectwem życia Ewangelia”⁶. Potwierdza on tym samym ową ogromną potrzebę solidnego i autentycznego podejścia do posługi doradcy w poradni małżeńsko-rodzinnej. Doradca bowiem powinien charakteryzować się spójnością w przekazie treści i przyjmowanej przez siebie postawy.

Po tym wprowadzeniu przejdźmy do zagadnienia poradnictwa małżeńsko-rodzinnego. W Kościele poradnictwo może być rozumiane dwojako: jako poradnictwo rodzicielskie, czyli dla narzeczonych i małżonków, w zakresie promocji i nauki naturalnego planowania rodziny oraz poradnictwo rodzinne, które służy pomocą w rozwiązywaniu różnych problemów małżeńsko-rodziny. Poradnie rodzinne można określić mianem poradni specjalistycznych. Podejmują one bowiem poradnictwo duszpasterskie, psychologiczne, pedagogiczne, prawne czy medyczne.

Tworzenie poradnictwa małżeńskiego i rodzinnego jest konieczne. Wynika ono z konkretnych sytuacji, w jakich znaleźli się młodzi ludzie przygotowujący się do zawarcia związku małżeńskiego, sami małżonkowie czy całe rodziny. W przypadku tych pierwszych brakuje całościowej wizji małżeństwa i rodziny; często jej nie otrzymują oni w rodzinie pochodzenia. Wchodząc w nowy związek, mają wobec siebie błędne oczekiwania, podyktowane wpływami masowej kultury. Oczekiwania te są często egocentryczne, wygórowane, a tym samym mało realistyczne. Nadto nie są one jeszcze wyrażane słownie, ponieważ jednej ze stron, czy niekiedy obu stronom, wydaje się, że są one tak oczywiste, że nie trzeba o tym mówić. Druga strona powinna wiedzieć, bądź domyślać się, jakie są oczekiwania tej pierwszej. Brak dialogu natomiast spowodowany jest często brakiem umiejętności jego prowadzenia, jak również przesadną ambicją i rozczarowaniem, co z kolei prowadzi do werbalizacji uczuć w sposób niekontrolowany w postaci pretensji. Warto jeszcze zauważyć, iż wielu młodym parom wchodzącym w związek małżeński przeszkadza brak umiejętności akceptacji człowieka takim, jakim on jest. Często

zastosowaniu podjętych – dla zaradzenia sytuacji – zmian postępowania” – *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, s. 33. Jak widać, wymagania postawione przed doradcą są wysokie. One takie muszą być – z racji niezwykle delikatnej misji wobec osób potrzebujących pomocy. Nie każdy więc może podjąć się tej posługi. Potrzebne jest dobre rozeznanie, a następnie dobre przygotowanie. Duża odpowiedzialność spoczywa na zespole przygotowującym przyszłych doradców.

⁶ Konferencja Episkopatu Polski, „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”, Warszawa: Fundacja „Vita Familiae” 2003, nr 37.

strony mają pewien ideał drugiego i chcą, by ten był takim, jakim sobie go wyobrażają. Ten ewidentny brak, jaki pojawia się pośród wielu par, owocuje rozczarowaniem i jest przyczyną wielu konfliktów. Kolejną nieumiejętnością, która zagraża małżeństwu, jest stosunek do relacji intymnych w związku. Często życie seksualne stawiane jest zbyt wysoko w hierarchii wartości. Oprócz tego przeakcentowanie omawianego wymiaru życia małżeńskiego może prowadzić do rzeczowego traktowania współmałżonka. Dalszą nieumiejętność stanowi kwestia właściwego ustawienia celów zarówno w dążeniach indywidualnych, jak i wspólnotowych. Przejawia się to w braku umiejętności poukładania hierarchii dążeń prowadzących do przeciążenia, co z kolei prowadzi w wielu przypadkach do dysharmonii w życiu małżeńsko-rodzinnym⁷.

Zaprezentowane konkretne sytuacje, jakie mają miejsce wśród kandydatów do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego, wymagają dobrego przygotowania. Niezbędna okazuje się oferta, jaką powinny dać poradnie małżeńsko-rodzinne w celu dobrego przygotowania do zawarcia związku małżeńskiego, a także pomocy w trakcie trwania małżeństwa w sytuacjach kryzysowych. Jak więc widzimy, potrzeba poradnictwa małżeńsko-rodzinnego jest sprawą oczywistą i niezwykle ważną. Potwierdzenie tego możemy znaleźć w nauczaniu papieża Jana Pawła II. W adhortacji apostolskiej *Familiaris consortio* Papież podkreśla ważność pomocy specjalistów świeckich: lekarzy, prawników, psychologów, pracowników społecznych, doradców, którzy służą rodzinom „poprzez naświetlanie spraw, radę, wskazywanie kierunku, oparcie”⁸. Dalszą implikację tej samej kwestii możemy również znaleźć w praktycznym komentarzu do przywołanej adhortacji, jakim jest w polskiej rzeczywistości „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”, które zwraca uwagę na konieczność tworzenia poradni małżeńsko-rodziny. Poradnie te, zarówno parafialne, jak i specjalistyczne, mają służyć konkretnej pomocy małżeństwom i rodzinom⁹.

⁷ Zob. S u j a k, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, s. 13-15.

⁸ FC, nr 75. To zadanie, jakie ci poszczególni specjaliści podejmują, zostało przez Jana Pawła II nazwane posłannictwem. Służy ono małżonkom, rodzinom, społeczeństwu i wspólnocie chrześcijańskiej; zob. tamże.

⁹ Zob. „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”, nr 37.

2. ZDANIA PORADNICTWA MAŁŻEŃSKO-RODZINNEGO

Poradnictwo w Kościele jest potrzebne i ma ono swoje uzasadnienie. Należy jednak w tym miejscu podkreślić, że podejmując zagadnienie poradnictwa w Kościele, mamy na uwadze szczególnie rodzaj poradnictwa, jakim jest poradnictwo religijno-duszpasterskie (*poastoral counseling*). To właśnie w tym rodzaju poradnictwa cele oraz metody są ściśle określone przez normy i wartości religijne¹⁰. Ponadto charakterystyczna jest również integralna i realistyczna koncepcja człowieka oparta na antropologii biblijnej. Człowiek według tej koncepcji jest osobą. Bycie osobą oznacza natomiast świadomość samego siebie oraz własnego powołania, ale także życie w wolności i odpowiedzialności prowadzącej do dojrzałej miłości innych osób (Bóg, ludzie). Jednocześnie, według antropologii biblijnej, człowiek został skażony grzechem pierworodnym, co sprawia, że łatwiej wybiera on zło niż dobro, skutkujące realnym zagrożeniem jego rozwoju i doświadczenia szczęścia. Sytuację tę bardzo trafnie określa Marek Dziewiecki, który stwierdza: „Człowiek jest zagrożony negatywnym wpływem środowiska, a także wewnętrznymi konfliktami i słabościami, grzechem, naiwnością, ignorancją, zawężeniem pragnień i aspiracji, zniekształceniem hierarchii wartości, uzależnieniem od ludzi, rzeczy czy substancji chemicznych. Człowiek jest jedynym bytem na tej ziemi, który może skrzywdzić nie tylko innych ludzi, ale nawet samego siebie”¹¹. Niniejsze stwierdzenie trafnie oddaje omawianą rzeczywistość. Człowiek bowiem podejmuje decyzje. Nie zawsze jednak wybory, których dokonuje, są trafne, gdyż bywa on ograniczony w swojej wolności i świadomości. Stąd też potrzebuje on Zbawiciela, którym jest Jezus Chrystus. Dzięki Niemu człowiek może stać się kimś nowym, przemienionym, świętym¹². Ponadto z antropologii biblijnej dowiadujemy się, że Bóg, stwarzając człowieka na swój obraz i podobieństwo, ciągle podtrzymuje go w istnieniu, jak również to, że „Bóg wpisuje w człowieczeństwo mężczyzny i kobiety powołanie, a więc zdolność i odpowiedzialność za miłość i wspólnotę. Miłość jest zatem podstawowym i wrodzonym powołaniem każdej istoty ludzkiej” [...] „Jedynym *miejszem* umożliwiającym takie oddanie w całej swej

¹⁰ Zob. S z e w c z y k, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, s. 343.

¹¹ M. D z i e w i e c k i, *Antropologiczne podstawy poradnictwa psychologiczno-religijnego*, [w:] J. Makselon (red.), *Poradnictwo psychologiczno-religijne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2001, s. 16.

¹² Zob. M. D z i e w i e c k i, *Odpowiedzialna pomoc wychowawcza*, Radom: Wydawnictwo Diecezji Radomskiej „Ave” 1999, s. 93-96.

prawdzie jest małżeństwo, czyli przymierze miłości małżeńskiej lub świadomy wolny wybór, poprzez który mężczyzna i kobieta przyjmują wewnętrzną wspólnotę życia i miłości zamierzoną przez samego Boga, która jedynie w tym świetle objawia swoje prawdziwe znaczenie”¹³.

Te podstawowe prawdy są niezwykle istotne w podejmowaniu poradnictwa duszpasterskiego, a jeszcze bardziej poradnictwa małżeńsko-rodzinnego, które jest niezbędne z racji narastających zagrożeń, jak również i wyzwania wobec instytucji małżeństwa i rodziny. Stąd też nic dziwnego, że dokument Konferencji Episkopatu Polski – „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin” stwierdza, iż należy „ukazywać właściwy wymiar miłości małżeńskiej i rodzinnej, w tym czystości przedmałżeńskiej i małżeńskiej”¹⁴. Chodzi tu o głoszenie prawdy na temat małżeństwa i rodziny w świetle Bożego zamysłu. Właściwe ustawienie tej kwestii jest tu niezwykle istotne. Do zadań poradnictwa rodzinnego należy bowiem głoszenie Ewangelii rodziny, czyli dobrej nowiny na jej temat. Ma ona swoje zanurzenie w antropologicznej prawdzie biblijnej dotyczącej powołania mężczyzny i kobiety.

Kolejnym zadaniem poradnictwa małżeńsko-rodzinnego, którego zabrakło, moim zdaniem, w „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin” jest pomoc rodzinie w rozwoju więzi emocjonalnych. Ten element jest niezwykle istotny. Początek relacji emocjonalnej pomiędzy mężczyzną i kobietą jest bardzo intensywny. Z czasem jednak maleje. Tę relację należy pielęgnować i kształtować. Rodzinne poradnictwo parafialne powinno tę kwestię podejmować w okresie przygotowywania się narzeczonych do zawarcia sakramentu małżeństwa, jak również powinno ją kontynuować w stosunku do małżonków. Może się to dokonywać w kontakcie indywidualnym bądź wspólnotowym, z poszczególnymi parami, poprzez prowadzenie spotkań warsztatowych oraz uczenie konstruktywnego dialogu. Są to działania prewencyjne, polegające na pogłębieniu więzi małżeńskich i rodzinnych.

Innym ważnym zadaniem w poradnictwie małżeńsko-rodzinnym jest pomoc małżonkom w odpowiedzialnym podejściu do sfery płodności. „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin” podkreśla niniejszą kwestię w następujący sposób: „nauczać zasad odpowiedzialnego rodzicielstwa, w tym metod diagnostycznych rozpoznawania okresów płodności małżeńskiej, by w ten sposób pomóc małżonkom w rozwoju dwóch istotnych wymiarów miłości małżeńskiej: jed-

¹³ FC, nr 11.

¹⁴ „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”, nr 39.

ności i płodności”¹⁵. Jest to niezwykle ważne, chodzi tu bowiem nie tyle o nauczanie samej metody rozpoznawania płodności, ile o właściwe zrozumienie Bożego zamysłu wobec omawianej sfery życia małżeńskiego, tak by to stało się dla nich stylem życia.

Następnym ważnym zadaniem poradnictwa rodzinnego jest pomoc rodzinie w rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów małżeńsko-rodzinnych, które w rodzinie są rzeczywistością nieuniknioną. Doradca powinien uczyć akceptacji takich sytuacji, jak również winien wychodzić z inicjatywą ich rozwiązywania. Elżbieta Sujak stwierdza, że: „Czasem tylko z pomocą doradcy z zewnątrz można wyjść obronną ręką z kryzysów, jakie gotuje małżeństwu i rodzinie życie, w którym tak wiele sytuacji jest nie do przewidzenia”¹⁶. Tym samym dostrzegamy tu ważną rolę, jaką ma do odegrania doradca.

Innym zadaniem poradnictwa rodzinnego jest pomoc w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, których współcześnie nie brakuje. Wynikają one z pewnych trendów kultury, niosącej wiele zagrożeń dla dzieci i młodzieży. Nadto wiele trudności pedagogicznych wiąże się z samą indywidualnością dziecka.

Warto jeszcze wspomnieć, że ważną sprawą dla doradców podejmujących pracę w poradni jest otwartość na poszczególne osoby i udzielenie im, w miarę potrzeb, indywidualnej pomocy.

Wymienione zadania, jakie są postawione przed poradniami małżeńsko-rodzinnymi, uzasadniają potrzebę ich istnienia.

3. PROGRAM SZKOLENIOWY

Istnienie duszpasterstwa małżeństw i rodzin oraz działających w jego ramach poradni małżeńsko-rodzinnych, jak to zostało już wcześniej zaprezentowane, wydaje się rzeczą oczywistą. W polskiej rzeczywistości jest ono realizowane już od dziesięcioleci¹⁷. Sytuacja po roku 1989 jednak zmieniła się diametralnie. Wiele osób bowiem podjęło decyzję o migracji i emigracji. Niemcy to jeden z tych krajów, na którego terenie zatrzymało się wielu Polaków. Zaistniała więc sytuacja wymagała działań ze strony Kościoła w Polsce. Działania te polegały na aktywnej obecności polskich duszpasterzy

¹⁵ Tamże.

¹⁶ S u j a k, *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, s. 20.

¹⁷ Zob. B. M i e r z w i ń s k i, *Rodzin duszpasterstwo*, [w:] R. Kamiński (red.), *Leksykon Teologii Pastoralnej*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2006, s. 739.

pośród przybyłych tam rodaków. Posługa sakramentalna w języku polskim wydaje się tu nie do przecenienia. Oprócz podstawowej działalności pastoralnej konieczne też było podjęcie dodatkowych i niezbędnych inicjatyw w ramach duszpasterstwa rodzin. Stąd też pojawił się pomysł rozpoczęcia przygotowania kadry doradców małżeńsko-rodzinnych. Jak to zostało zasygnalizowane już we wstępie, osobą, która inspirowała do podjęcia tej inicjatywy, była dr Grażyna Koszałka. Wyzwanie to podjął Rektor Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech – ks. prałat Stanisław Budyń, a także ks. dr Władysław Szewczyk z Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie, autor Programu szkoleniowego dla Ośrodków Polonijnych. W ramach niniejszego artykułu zostaną zaprezentowane główne założenia tego programu, jego cele i sposoby realizacji.

Program szkoleniowy zaoferowany przez ks. Szewczyka miał na celu zaproponowanie takiego rozwiązania, które będzie przygotowywało osoby świeckie do pracy w Katolickich Poradniach Rodzinnych¹⁸. Osoby te, według zaproponowanej koncepcji¹⁹, winny być przygotowane do pracy w ramach tradycyjnej oferty poradni dla narzeczonych, w zakresie odpowiedzialnego rodzicielstwa, jak również i w specjalistycznym podejściu, w ramach szerszej oferty pomocowej uwzględniającej rodziny (małżonków, rodziców, dzieci), która podejmuje wyzwania związane z problemami natury psychologicznej, pedagogicznej, prawnej czy medycznej²⁰.

W omawianym programie szkoleniowym, w wersji uzupełnionej, dowiadujemy się, że osoby, które będą brały w nim udział, powinny być osobami dojrzałymi osobowościowo, a ponadto charakteryzować się pogłębioną formacją religijną. Ważnym elementem, który wyraźnie został podkreślony w programie, jest propozycja, aby posługującymi w poradniach byli małżonkowie, którzy oprócz wiedzy i właściwej formacji religijnej, mają za sobą doświadczenie udanego życia małżeńskiego. Świadczenie sakramentalnego życia małżeńskiego jest bardzo ważnym argumentem w tym specjalistycznym posługiwaniu wobec osób, które dopiero się przygotowują do tego życia, jak również i wobec tych, którzy na tej drodze się znaleźli. Warto przywołać

¹⁸ Poradnie te zostały nazwane Centrum Pomocy Rodzinie. W ramach poszukiwań właściwej nazwy używano również medialnego określenia „Kwartet” Pomocowy dla Rodzin. Organizatorom szkolenia zależało na tym, aby po ich zakończeniu powstało co najmniej kilka Centrów Pomocy Rodzinie.

¹⁹ Zob. W. S z e w c z y k, *Program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego dla ośrodków polonijnych*, Tarnów-Hannover: Zakład Graficzny „Drukarz” w Tarnowie 2007, s. 7.

²⁰ Zob. tamże.

jeszcze jeden z przytoczonych w programie elementów, a mianowicie odpowiednią wiedzę uczestników na temat zaangażowania w pracę w poradni małżeńsko-rodzinnej. Przygotowujący się do tej szczególnej posługi mają zdobyć tę wiedzę między innymi w trakcie trwania szkolenia.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż wśród wymogów, jakie stawia autor programu szkoleniowego wobec adeptów poradnictwa rodzinnego, należy wymienić: kompetencję, umiejętność dobrego kontaktu, motywację i duchowość²¹.

Program realizowany w latach 2007-2010 (w czasie 300 godzin wykładowych) został podzielony na trzy bloki tematyczne: psychologiczno-poradniane, teologiczno-etyczny oraz medyczno-praktyczny. Odpowiedzialnym za realizację całości programu oraz części psychologiczno-poradnianej był ks. dr Władysław Szewczyk²². Problematyka podejmowana w ramach tego bloku szkoleniowego obejmowała zagadnienia, których punktem wyjścia była personalistyczna antropologia. Jak już wcześniej w niniejszym artykule zostało zaznaczone, kwestie antropologiczne są kluczowe dla dalszych działań i prawidłowych rozwiązań. Stąd też nie mogło ich zabraknąć w programie mającym na celu właściwe przygotowanie do pracy w poradni małżeńsko-rodzinnej. Następnym zagadnieniem były charakterystyczne dla omawianego poradnictwa trzy jego człony: klient (osoba szukająca pomocy), doradca (osoba świadcząca pomoc) oraz wzajemna relacja pomiędzy nimi (zaufanie i umiemy dialog). Kolejną ważną sprawą było omówienie kompetentnego „wyposażenia” doradcy, do którego należą: wiedza ogólna i zawodowa, umiejętności rozumienia (słuchania, bycia autentycznym, koncentracji, empatii, wypowiedzi zwrotnej, zadawania pytań oraz koncentracji na tym, co istotne), cechy osobowe (solidność, kontaktowość) oraz tożsamość (wartości i przekonania doradcy, etyka zawodowa). W ramach prowadzonego programu poruszono następnie problematykę komunikacji werbalnej i niewerbalnej,

²¹ Zob. S z e w c z y k, *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, s. 10; por. J. M a k s e l o n, *Optymalny model poradnictwa psychologiczno-religijnego?*, [w:] J. Makselon (red.), *Poradnictwo psychologiczno-religijne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2001, s. 62. Wiele wnosi w omawianą dziedzinę książka Henryka Krzyszczki, wieloletniego duszpasterza rodzin Archidiecezji Katowickiej (*Poradnictwo duszpasterskie. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocowego*, Katowice: Wydawnictwo „Powiernik Rodzin” 1998).

²² Ks. dr Władysław Szewczyk jest adiunktem Wydziału Studiów nad Rodziną UKSW w Warszawie; psychologiem, terapeutą oraz kierownikiem Poradni Specjalistycznej „Arka” i Telefonu Zaufania w Tarnowie. Od wielu lat pełni też funkcję konsultora Rady Konferencji Episkopatu Polski ds. Rodzin.

modele poradnictwa, techniki umiejętnego pomocowego rozmawiania – z uwzględnieniem specyfiki poradnictwa – w sytuacji kryzysu w małżeństwie, jak również w przypadku zagrożenia rozwodem. Zajęto się także poradnictwem grupowym dla całej rodziny, prezentacją modelu terapii małżeńskiej wypracowanej w Poradni Specjalistycznej „Arka” w Tarnowie, nazywanym „Modelem Pięciu Kroków”, oraz propozycją strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych²³. Tematyka poruszana w ramach bloku psychologiczno-poradnianego, wprowadzana w praktykę w zakresie szkolenia doradców w poradniach małżeńsko-rodzinych w Niemczech, dotyczyła istotnych kwestii, jakie powinny być podjęte w ramach takiego szkolenia. Na uwagę zasługuje również fakt, że zajęcia były prowadzone nie tylko w formie wykładów, ale również w formie ćwiczeń polegających na szkoleniu warsztatowym. Ta metodyka pracy wymagała aktywnego udziału uczestników szkolenia, co jednocześnie optymalizowało jakość tego działania.

Drugim segmentem tematycznym realizowanym w ramach szkolenia w zakresie poradnictwa małżeńsko-rodzinych był blok teologiczno-etyczny, za który odpowiedzialnym był ks. dr Andrzej Pryba MSF²⁴. Tematyka poruszana w ramach tego bloku uwzględniała najpierw kwestie fundamentalne dotyczące uzasadnienia norm moralnych w życiu małżeńskim i rodzinnym (pojęcie moralności, prawo moralne normatywnym wyrazem Bożego wezwania, człowiek adresatem powołania chrześcijańskiego). Następnie zostały zdefiniowane pojęcia miłości i – związanej z nią – czystości (czystość przedmałżeńska i małżeńska). Kolejną kwestią była problematyka odpowiedzialnego rodzicielstwa oraz takich zagadnień, jak aborcja, antykoncepcja, sterylizacja i sztuczne zapłodnienie. W bloku teologiczno-etycznym pojawiły się też zagadnienia związane ze zobowiązaniami wynikającymi z sakramentalnej przysięgi małżeńskiej oraz niektóre specyficzne problemy będące następstwem dokonujących się obecnie przemian kulturowych (konsumpcjo-

²³ Zob. S z e w c z y k, *Program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego dla ośrodków polonijnych*, s. 9-11; t e n ż e, *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, s. 14-15. W trakcie wdrażania programu szkoleniowego przewidziany jest również tzw. Model Egana. Został on opisany w omawianym Programie Szkoleniowym. Przekonanie do tego modelu terapeutycznej pomocy W. Szewczyka można było zauważyć, śledząc jego publikacje na ten temat. Warty dostrzeżenia jest następujący artykuł: W. S z e w c z y k, *Skuteczne pomaganie terapeutyczne. Model Gerarda Egana*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 12 (1993), s. 321-332.

²⁴ Ks. dr Andrzej Pryba MSF jest adiunktem Zakładu Teologii Moralnej i Duchowości Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, teologiem moralistą, jak również teoretykiem i praktykiem w zakresie szkoleń dla małżonków.

nizm, związki jednopłciowe, mentalność przeciw życiu, związki niesakramentalne)²⁵. Problematyka, którą podejmowano w ramach tego bloku szkoleniowego, dała pewne podstawy dotyczące teologiczno-moralnego spojrzenia na niektóre szczegółowe zagadnienia odnoszące się bezpośrednio do życia małżeńsko-rodzinnego. Materiał tu zaproponowany stanowi pewien fundament, na którym powinny bazować osoby pracujące w Centrach Pomocy Rodzinie.

Trzeci blok szkoleniowy dotyczył problematyki medyczno-praktycznej. Za ten dział szkolenia była odpowiedzialna, wraz z zespołem, dr Grażyna Koszałka²⁶. W ramach tego bloku podjęto zagadnienia, których punktem wyjścia były anatomia i fizjologia człowieka w kontekście problematyki przekazywania życia. Następnie zostały zaprezentowane różne rodzaje metod Naturalnego Planowania Rodziny. Zajęto się również kwestiami podejmowanymi w ramach bloku teologiczno-etycznego (antykoncepcją, metodą sztucznego zapłodnienia *in vitro* oraz naprotechnologią), ujmując je jednak z innej perspektywy – medycznej. Co do metod Naturalnego Planowania Rodziny, to nie ograniczono się do krótkiej ich prezentacji i jednocześnie promocji, ale podjęto solidne szkolenie dotyczące jednej z tych metod. Była to metoda prof. J. Rötzera, której uczono w dwóch grupach, w języku polskim i niemieckim²⁷.

Praca, jaką podjęto w ciągu trzech lat, realizując program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego, dała wymierne efekty. Czterdzieści osób zakończyło szkolenie i otrzymało certyfikat wydany przez Wydział Studiów

²⁵ Zob. S z e w c z y k, *Program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego dla ośrodków polonijnych*, s. 11; t e n ż e, *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, s. 16.

²⁶ Dr Grażyna Koszałka jest specjalistą metod Naturalnego Planowania Rodziny, animatorem wielu działań prorodzinnych. Mieszka w Hamburgu. Ubogaceniem szkolenia były zaproszone przez nią osoby, które podjęły problematykę działań przygotowujących przyszłych doradców życia rodzinnego. Dr Wanda Półtawska wygłosiła referat pt. *Antropologia Jana Pawła II podstawą pracy doradcy życia rodzinnego*; Jerzy Kukuła z Bonn, reprezentujący wspólnotę „Sychar”, poruszył temat poradnictwa dla małżonków odwołujących się do życia sakramentem małżeństwa (w każdej, nawet najtrudniejszej sytuacji). Elżbieta Winkler omówiła sposoby prowadzenia zajęć z Naturalnego Planowania Rodziny, wypracowanymi przez polskie duszpasterstwo rodzin. Aleksandra Kowalska, działająca na rzecz apostołstwa życia, zaprezentowała program Centralnego Ośrodka Duchowej Adopcji z Jasnej Góry. Lech Dokowicz natomiast mówił o mediach, w kontekście których ukazał pracę doradcy rodzinnego w odniesieniu do pierwszego i szóstego przykazania Dekalogu. Siostra Damiana Czołgała z Ruchu Szentszackiego zaprezentowała ofertę tego Ruchu – trójstopniowy program pomocy rodzinie.

²⁷ Zob. S z e w c z y k, *Program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego dla ośrodków polonijnych*, s. 12; t e n ż e, *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, s. 17.

nad Rodziną Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Niektórzy absolwenci zaangażowali się już w pracę w poradniach działających w ramach Polskiej Misji Katolickiej w Niemczech. Ten konkretny przykład kreatywnej inicjatywy na rzecz małżeństw i rodzin potwierdza konieczność takich działań. Małżeństwa i rodziny potrzebują wsparcia i towarzyszenia im w trudnościach. Stąd też potrzeba dalszych tego typu inicjatyw ze strony Kościoła jest niezbędna.

*

Potrzeba istnienia poradnictwa małżeńsko-rodzinnego jest sprawą bezdyskusyjną. Z jednej strony chodzi o pomoc przygotowującym się osobom do zawarcia sakramentalnego związku małżeńskiego. Od tego przygotowania bowiem zależy jakość przyszłego życia małżeńsko-rodzinnego. W sytuacji deprecjonowania sakramentalnych związków małżeńskich, akceptowania zaś mentalności prorodzodowej, z czym mamy obecnie do czynienia, właściwe podejście do małżeństwa wydaje się niezwykle ważne. Potrzebne są więc dobre poradnie małżeńsko-rodzinne oraz kompetentni pracownicy zatrudnieni w tych poradniach.

Z drugiej strony poradnia rodzinna nie jest tylko miejscem przygotowania narzeczonych do małżeństwa oraz promocji którejś z metod Naturalnego Planowania Rodziny. Istnieje bowiem potrzeba, już na tym etapie przygotowania, aby pokazać cały kontekst omawianego zagadnienia – prawdę na temat małżeństwa i rodziny w perspektywie antropologii teologicznej i personalistycznej²⁸.

Zwróćmy jeszcze uwagę na kolejny aspekt omawianego zagadnienia, jakim jest poradnictwo oferowane osobom żyjącym już w małżeństwie. Czasami bowiem pojawiają się w ich życiu różnego rodzaju trudności, potrzebują więc oni pomocy w ich rozwiązaniu. Poradnia ma być tym miejscem, w którym taką pomoc i odpowiednią radę będą mogli uzyskać. Wiąże się to z prowadzeniem specjalistycznej poradni rodzinnej, a to z kolei z fachową kadrą doradców.

Zaprezentowany Program Szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych, który został w praktyce wdrożony w życie, jest przykładem ciekawej inicjatywy,

²⁸ A. P r y b a, *Rodzinie trzeba pomóc – zdania duszpasterskie*, „Studia nad Rodziną” 1(1999), s. 130.

która w sposób kompetentny przygotowuje przyszłych doradców życia małżeńsko-rodzinnego. Inicjatywa ta wpisuje się w tezę zapisaną w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*, że „Kościół towarzyszy rodzinie w jej drodze”²⁹.

BIBLIOGRAFIA

- D z i e w i e c k i M.: Antropologiczne podstawy poradnictwa psychologiczno-religijnego, [w:] J. Makselon (red.), *Poradnictwo psychologiczno-religijne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2001, s. 11-26.
- D z i e w i e c k i M.: Odpowiedzialna pomoc wychowawcza, Radom: Wydawnictw Diecezjalne „Ave” 1999.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostołska „*Familiaris consortio*”, Watykan 1981.
- Konferencja Episkopatu Polski: „Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin”, Warszawa: Fundacja „*Vita Familiae*” 2003.
- K r z y s t e c z k o H.: *Poradnictwo duszpasterskie. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocowego*, Katowice: Wydawnictwo „*Powiernik Rodzin*” 1998.
- M a k s e l o n J.: Optymalny model poradnictwa psychologiczno-religijnego?, [w:] J. Makselon (red.), *Poradnictwo psychologiczno-religijne*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2001, s. 59-69.
- M i e r z w i ń s k i B.: *Rodzin duszpasterstwo*, [w:] R. Kamiński (red.), *Leksykon Teologii Pastoralnej*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2006, s. 737-743.
- P r y b a A.: Rodzinie trzeba pomóc – zadania duszpasterskie, „*Studia nad Rodziną*” 1(1999), s. 127-132.
- S u j a k E.: *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 1988.
- S z e w c z y k W.: *Poradnictwo jako kontakt pomocny*, „*Ateneum Kapłańskie*” 85(1993), s. 67-74.
- S z e w c z y k W.: *Poradnictwo małżeńskie i rodzinne*, [w:] E. Ozorowski (red.), *Słownik małżeństwa i rodziny*, Warszawa-Łomianki: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Wyszyńskiego 1999, s. 343.
- S z e w c z y k W.: *Poradnictwo rodzinne – osobowy kontakt pomocny*, „*Homo Dei*” 1(1999), s. 52-61.
- S z e w c z y k W.: *Poradnictwo rodzinne. Program szkoleniowy dla Ośrodków Polonijnych*, Hannover–Tarnów: Zakład Graficzny „Drukarz” w Tarnowie 2011.

²⁹ FC, nr 65.

S z e w c z y k W.: Program szkoleniowy w zakresie poradnictwa rodzinnego dla ośrodków polonijnych, Tarnów–Hannover: Zakład Graficzny „Drukarz” w Tarnowie 2007.

S z e w c z y k W.: Skuteczne pomaganie terapeutyczne. Model Gerarda Egana, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 12 (1993), s. 321-332.

MARRIAGE AND FAMILY COUNSELING ATTEMPT
OF SPECIFIC INITIATIVES FOR THE FAMILY BASED
ON A TRAINING PROGRAM FOR POLISH COMMUNITY CENTERS

S u m m a r y

Family and marriage counseling is extremely important. It is necessary. On the one hand, it is to help people who are preparing to enter into the sacrament of marriage, but on the other hand it is to help married couples experiencing various crises. The quality of future marriage and family life depends on this preparation for the sacrament of marriage. In addition, accompanying spouses in a variety of difficult times is extremely important for the quality of their life together. In the era of the depreciation of the sacrament of marriage, pro-divorce mentality, the issue seems to be very important and therefore counseling and competent people are needed.

Słowa kluczowe: poradnictwo, poradnia rodzinna, program szkoleniowy.

Key words: counseling, family counseling, training program.